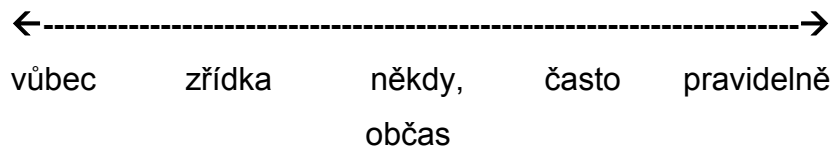

Přílohy

Otázky pro interview:

1. Zdají se Vám sny?
2. Pracujete se svými sny pro svůj vlastní přínos?
3. Máte sny týkající se Vašich klientů?
4. Využíváte je jako podnět pro terapeutickou práci s klienty?
5. Pracujete se svými klienty se sny?
6. Jak velkou váhu této práci přikládáte? Považujete ji za důležitou ve srovnání s ostatními způsoby terapeutické práce?
7. Kolik prostoru práce se sny ve Vaší praxi zabírá?
Uveďte v procentech nebo na škále:

Se sny ne/pracuji:

8. Jaké metody při práci se sny používáte?
Jmenujte ty, které si první vybavíte.
9. Jaká je Vaše zkušenost s těmito metodami:
 - a. Přítomný čas
 - b. Neverbální techniky
 - c. Hraní rolí
 - d. Dialogická práce
 - e. Dokončení snu
 - f. Sen jako zpráva pro terapeuta
 - g. Chybějící sny
10. Jaké zacílení je Vám při práci se sny bližší?
 - a. Na význam snu, jeho pochopení
 - b. Na proces a prožitek
 - c. Na tvořivé pozměňování děje snu
(např. jeho rozvíjení, uzavírání apod.)

11. V čem vidíte přínos práce se sny, její výhody?
12. S jakými omezeními nebo potížemi jste se při práci se sny setkal/a ?
13. Myslíte si, že jsou třeba nějaké schopnosti nebo dovednosti terapeuta pro práci se sny?
14. Kde jste se naučil/a pracovat se sny?
Využíváte nějaké další zdroje pro rozvíjení své schopnosti pracovat se sny, kde získáváte inspiraci?
15. Chcete ještě něco doplnit, napadá Vás něco?

Transkripce rozhovorů

Rozhovor č.1

1. Sny se mi zdají když mám dovolenou nebo volno. Pak se mi zdá hodně snů. Když běžně chodím do práce, tak se mi sny zdají velice zřídka, téměř vůbec ne, nebo si je nepamatuju. I o víkendech se mi sny zdají jen málo, musím mít delší volno, dovolenou.
2. V poslední době s nimi nijak zvlášť nepracuju, jediné vyjimečně, když je to nějaký zajímavý sen, který mě hodně zaujme, ale to je spíš vyjimečně, tak 2-3x za rok.
3. Občas se mi stává, že mám sny týkající se klientů. Někdy to využiji, ale že bych říkal „Mně se o Vás zdálo“, to ne. Spíš se mi v noci stane, že se probudím a přemýšlím o klientovi , jako že mě něco napadne.
4. Spíš přenáším stejný pohled na sny klientů jako na své, než že bych je přinášel do terapie.
5. Mnohem míň než dříve, občas ano ale nijak zvlášť. Hodně se to v průběhu času mění, také to možná závisí na tom, že méně snů přinášejí, dříve jsem je také k tomu více vyzýval. Někdy jsem to také musel ovlivnit, je těžké rozlišit, kde je ta hranice, jak se to stalo, kdo to ovlivnil spíše. Prostě tak to je.
6. Neřekl bych, že by byla nějak zvlášť důležitější, než cokoliv jiného. Je pravda, že si některé lidi pamatuji podle jejich snů, ale spíše se mi pak vybavuje proces práce s klientem, než sen samotný. Je to velmi individuální, někdy mě sen, který klient přinese, nezaujme, nezdá se jako důležitý, a tak ho pustím. Někdy mě zaujme a pracujeme s ním. Řekl bych že má stejný význam jako cokoli jiného (jiné způsoby terapeutické práce).
7. Odhadem tak 20%, to je příliš, možná deset procent, je možné, že i méně. Kdyby to bylo 10%, to znamená každá desátá hodina, to je nejspíš příliš, tak méně než deset procent .
8. Nejvíc mi vyhovuje pohled Perlse, který tvrdil, že každá část je částí člověka a dívá se na sen jako na jakousi scénérii postav, které spolu buď komunikují nebo nekomunikují. Jako projekce vnitřních funkcí člověka které jsou nebo nejsou využívány. Třeba nějaká část, která je odmítaná nebo zapomínaná...nebo mi přijde hodně zajímavé třeba se dívat i na neživé jako na bytosti nebo osobnosti, třeba např. jako dům, který se může proměnit v rodiče. Že to jsou jako projekce vnitřních částí člověka. Snažím se, abychom s klientem identifikovali ty jednotlivé části. Když je tam nějaký konflikt tak práce s tím konfliktem, který přináší nějakou atmosféru, pak už se přirozeně rozvine většinou proces dál.
9. a. Využití přítomného času je to přínosné, že ten sen není tam ale je tady. A jsou lidi, kteří toho nejsou schopni. Říkají, že to bylo dříve a tam a už je to pryč, je tam odpor. Pak se s tím snem snažím

pracovat nějakým jiným způsobem, ptám se přímo v současnosti, co by to mohlo být v jejich životě, třeba když se někomu zdá o slonu, ptám se : „Co by takový slon, který všechno rozdupe, mohl být ve vašem životě?“

b. Někdy využívám kreslení, to je mi docela blízké.

c. Viz. ot. č. 4

d) Dialogická práce je možná, pokud vyplyne nějaký zásadní konflikt, tak je možné sen rozehrát, všechny ty postavy „rozsadit“ po místnosti. Ten člověk se jich pak ptá, komunikuje s nimi.

Měl jsem asi roční skupinu, kam chodilo asi šest lidí, kde jsme se sny pracovali pouze dialogicky, že jsme je přehrávali. Byl to takový pokus, ukázalo se, že nelze pracovat výlučně se sny a opomíjet skupinovou dynamiku, skupinové procesy.

e U určitého typu snů, když se člověk probudí a sen je nedokončený, jako noční můra. Nebo když mě v tom snu jakoby něco chybí, mám pocit, že tam něco chybělo, tak to dokončení toho snu. Nedokážu to přesně pojmenovat...

f To určitě, někdy to klienti říkají, zdají se jim situace z terapie, mohou se jim zdát intimní sny, o kterých mluví. Beru to spíše jako zprávu o našem vztahu než zprávu o mně. Ale zvažuji to, je třeba člověk, který přináší do terapie sen, jak přichází na terapii, kde je několik studentů a dívají se, pak já odejdu a přijde někdo jiný a ten člověk se cítí jako použitý kus. A tak zvažuji, jaký je můj vztah k tomu klientovi, přemýšlím. Pak to můžu přinést, jestli se tady tak cítí v terapii.

g Jak, s chybějícími sny? Ne, to vůbec. Kdybych byl zaměřen na práci se sny, tak s tím budu pracovat, ale takhle to nedělám. Dřív jsem podporoval lidi v přinášení snů, říkal jsem jim, že když se jim budou zdát sny, mohou je přinést do terapie. Teď to nedělám.

Ale asi jo, když je někdo plochý v prožívání, hodně racionální, když je někdo hodně nevztahový. Chci mu nabídnout možnost rozvinout tím snem nějakou jeho složku, která není úplně vidět anebo se neprojevuje. Takže jsou i momenty, kdy to téma do terapie vnáším sám, převažuje ale přínos samotných klientů.

10. Z každého něco, to je těžké, nelze to oddělit. Sen je přetvářen a změna nastává už tím, že s ním pracujeme. Myslím, že to je zásada dialogického postoje. Těžko, tomu rozdělení úplně dobře nerozumím, i když ty složky tam jsou. Když bych pracoval s nějakým snem, asi by vadilo, kdyby mi nebyl jasný význam toho snu a té práce, i pro klienta, že by z toho nic neměl. Z toho bych byl určitě frustrován. Takže o to usiluju, nějaký význam by to mělo přinést, to určitě. Že se rád do toho procesu nořím, to ano, a tím, že se do něho nořím, to automaticky přetvářím.

11. Sen je více vizuální materiál, který se skládá z obrazů, je více vizuální než kognitivní. Má tu schopnost, že jako takový v sobě lépe nese emoce, pracuje s jinou složkou než kognitivní, která mi přijde nějak více celistvá. Osobně se mi lépe uchopuje v obrazech než v myšlenkách. V tom je pro mě pozitivum. Podobné je to při práci s imaginacemi. Lépe se tak pracuje se složkami nebo funkcemi člověka, je to jakoby rychlá zkratka.

12. Když se někomu sny nezdají nebo je nepřinášejí, tak ho nějak nenutím, prostě tak to zatím má... Myslím si, že se necítím být v něčem nějak moc omezený při téhle práci.
13. Kdo pracuje procesově, může pracovat se sny, takový člověk by neměl být závislý na výsledku ale koukat kam ten proces jde a podpořit ho. A pokud někdo pracuje rád s obrazy, tak se mu bude dobře pracovat se sny. Je to takové jako hraní si, kdo si rád hraje, tak to je podobné. Je to taková tvořivá, experimentální práce, která tam má prostor.
14. Práci jsme se učil ve výcviku, i ve vlastní terapii, kde jsem pracoval se sny a hlavně s imaginacemi. A vedlejší workshopy. Literaturu jsem ani nečetl, mám pocit nebo obavu, že většina literatury má tendenci práci se sny škatulkovat nebo předem nějak rozdělovat a tomu se snažím nějak vyhnout. Svým způsobem také omezuje, preferuji svobodný pohled na ty sny. Literatury velmi málo.
15. Tak na závěr bych ještě chtěl říct, že mě to docela ovlivnilo, že bych rád zase začal pracovat se sny, že to byla zajímavá práce.

Rozhovor č. 2

1. Jo, sny se mi zdají, pamatuji si je.
2. Tak někdy se nad nimi zamyslím nebo si je vezmu na individuální terapii. Není to jako úplně často ale občas jo.
3. Už se mi to stalo, párkrát.
4. Záleží na tom, jak jsem uběhaná a jak jsem schopná se usebrat. A taknějak si to domejšlím. Těžím z toho určitě, o tom vztahu to říká, jsou to informace z takovýho jinýho pohledu.
Do terapie je myslím si nepřináším, není to tak častý. Ale to proto, že to nebylo na to zralý. Jinak si myslím, že určitě to možný je, ale nějak k tomu nedošlo.
5. Se sny pracujeme.
6. Já si myslím, že je podstatná, ale že nevyčnívá jako něco podstatnějšího než jiné způsoby práce. Měla jsem takové snivé období před lety, kdy jsem měla první zkušenost jako terapeutka při práci se sny ve skupině, která pracovala se sny. Tenkrát mě to hodně zajímalo a přišlo mně to vůbec asi takové nejzajímavější a postupem času se to jako srovnalo. Když to lidi nosí, tak pracujeme.
7. Třeba s některými klienty, kteří to nosí, třeba víc. Třetina je moc, to je určitě míň. Když bychom brali v úvahu, když sen jenom zmíní a pak na jeho základě rozpracujeme i jiné téma, je to rozhodně míň než třetina, ale neumím to vyčíslit. Asi zřídka až někdy občas.
8. Já docela ráda pracuju takovým zážitkovým způsobem. Takže takové ty gestaltové způsoby jsou mi docela blízký, třeba že se převypráví sen v přítomném čase, ponoří se do toho, co tělo, třeba různé tělesné reakce, nebo také identifikace s těma jednotlivýma částma nebo takový ten rozhovor s nějakou tou snovou postavou nebo některou tou částí toho snu. No a zároveň mám tu zkušenost, že to nejde se všema klientama, myslím, že nejlíp to funguje se studenty Gestaltu, kteří jsou takhle naučení a taky si uvědomuju, že tohle taky nedělám s psychotickýma klientama, tam jsem hodně opatrná, tam tohle vpodstatě nemá vůbec místo. Tam třeba dělám, aby si to prožili, procítili, co to tělo, třeba víc zůstáváme na té racionální rovině, povídáme si o tom.
9. a. viz. předchozí odpověď
b. Písek tady sice mám, ale s ním jsme ještě se snem nepracovali.
c. a d. viz. předešlá odpověď
e. Dokončování snu, to nějak moc nepoužívám. Víím, že to je další způsob, ale nějak mi to není úplně blízký. Někdy se ten proces rozvine dál, ale ne „tak jak by to pokračovalo“.
f. Stalo se mi to, ale zase se mi to neděje moc často. Jo, pak se o tom bavíme ,co vlastně mi tím chtěl říct. Je to určitě o tom terapeutickém vztahu.
g. Chybějící sny, na to vůbec nedojde.
10. Pro mě ten ideál je, když se ten prožitek spojí s tím významem. To se vždycky nestane. No a asi mám tendenci jít tím prožitkovým způsobem. S tím, že přitom zkouším nějaký ten význam zachytit a když s to podaří. To už je takový to optimální. Pokud tedy pracuji

takovým tím prožitkovým způsobem, když je to takový to povídání, tak spíš je to o tom významu. Když ten význam nevyvstane, je to v pořádku, i když tam mám takovou mírnou frustraci z toho, nebo někde si to pak ještě zkouším, ty hypotézy, kdybych do nich šla, co by to mohlo být, ale nějak se můžu smířit, že to z toho nevyvstane. Mám pocit, že u snů to byli poučení klienti, ale při té procesové práci, jsem se setkala už také celkově s takovými reakcemi, pokud jasně nevyvstane význam: „Tak dobrý, a co teď?“. Ale většinou jsou na to lidé schopni přistoupit, Když už jsou schopni přistoupit na takový způsob práce tak jsou schopni přistoupit na tu otevřenost.

11. Já si myslím, že sny vnášejí do života a i do té terapie témata, který nejsou vědomě přístupný. Nesnadno přístupný. Tak to znám i z vlastní zkušenosti, to jsou témata, která by mě nenapadly, bez toho snu. No a určitě je to podobný jako všechny tyhle způsoby symbolický práce, vnáší to tam ty symboly , který ta témata nebo prožitky uchopují takovým komplexnějším nebo celostnějším způsobem. Že to je taková jako nádoba na komplexnější téma nebo prožitek. Uvolňuje to ty možnosti toho prožívání a uvědomění.
12. To já nemám asi úplně specificky, já myslím, že jako omezující není úplně moc v ničem. Protože jak je tak komplexní, spíš někdy hrozí, že jako v ní tak jako ztratíme, ale spíš jako s tou prací jde zase jako prožitek, který může působit, což je ale zase otázka zda vůbec a jaký je ten výsledný vliv. Takže jako omezení v podstatě moc žádná nevnímám. Pak si tedy umím představit situaci, a tu jsem tedy nezažila, že někdo nosí sny a tím obchází ten život, že to může být způsob úniku od něčeho v terapii. A pak nějakou podmínkou pro mě je abych vnímala toho člověka jako pevného a ukotveného v té realitě abych třeba u těch klientů po té psychóze musím být opatrná protože tam mají tu tendenci se ve snu ztrácet. Nevím, jestli tam nejsem opatrná až moc, ale nějak je potřeba to pevné místo v realitě, odkud se člověk za tím snem vydává a kam se může vracet, to musí být pevné.
...Rozdíl mezi studenty výcviku a běžnými klienty je obrovský. Oni jsou dobře poučení, vlastně jsou naučení, jak pracovat. Často nejsou tolik orientovaní na ten výsledek, jsou zvědaví na samotný ten proces, na ty vnitřní témata. Ti lidi, kdo nejsou studenty, kdo přicházejí řešit nějaký ten problém, tak ti se musí učit, nejdřív tedy vybudovat nějaký ten pevnější vztah, aby tady byli ochotní dělat některé ty „divné věci“ . Ještě si uvědomuju, že to nemusí být jen studentí Gestaltu, to mohou být i takoví lidé, kteří chodí na ty různé šamanské semináře a zabývají se různými meditacema, ti jsou také ochotnější spolupracovat.
13. Já mám pocit, že ho to musí zajímat a bavit a představuji si, že sám by měl být tak trochu snivý. Měl by s tím mít nějakou svoji zkušenost. Pokud je to práce zaměřená na proces, tak ono je to vlastně nějak podobné. Měl by v tom vidět ten smysl v těch snech. Sen samotný je jako východisko práce trochu jiný obsah, víc hlouběji ponořený, ale ta procesová práce je podobná, tolik se neliší, nebo nemusí se lišit. Mám tu zkušenost, že tyhle práce bývají

takové záhadnější, neuchopitelnější, někde pod tou hladinou, v tomhle se liší, i když to tak nemusí být. Ta ochota tam pobýt.

14. Tak já jsem se učila na výcviku, pamatuji si, že to byl první workshop, na kterém jsem byla, tenkrát o snech, to mě oslovilo, pak jsem četla, na výcviku jsme také pracovali. Pak na té snové skupině, kde se zkoušely způsoby práce se sny. S Martinem Járrou jsem byla na nějakém workshopu. Teď to nějak specificky nerozvíjím. Ono té literatury v Gestaltu není tolik, ale pak když jsem měla to snové období, tak jsem hodně četla Junga. To mně v tom Gestaltu hodně chybí, že tam není to zarámování, co je u toho Junga, že on má tu koncepci. V podstatě Gestalt pro mě nemá nějakou smysluplnou koncepci teorie osobnosti, kde by bylo jakou to má roli v jeho životě, to se vždy odbude jednou dvěma větama...
15. Ještě si uvědomuju, že je pro mě důležitý, a to tam v tom Gestaltu taky není, takový to spojení s archetypálním světem, který má určitý spirituální náboj, který pro mě ty sny mají, že mají i tuhle rovinu, Ne úplně všechny, ale tu Gestalt nezachycuje.

Rozhovor č. 3

1. Sny se mi zdají, někdy si je pamatuju, někdy ne, ale někdy mám hodně výrazný sny, který mě nějak ovlivňují. Ale nepamatuju si je třeba každou noc automaticky. Takže jakoby obecně mně přijdou hodně zajímavý, ale nikdy jsem necítil velkou potřebu se jimi profesně hodně zabývat. Možná jsou pro mě nějak neuchopitelný nebo nějak příliš mnohovýznamový. Zaměřuji se spíše bezprostředně na to, co je, co můžeme bezprostředně zakoušet a objevovat v tom dialogu. Vycházím spíše z toho reálného života, ty sny jsou pro mě potom jakoby vzdálenější. Obecně si myslím, že jsem tomu otevřený, ale úplně se do toho nehru, mám k tomu určitě takový respekt, k tomu snu, mám pocit, že pořádně nevíme, je tolik pohledů různých škol. Před lety jsem byl na workshopu Martina Járy o snech a to bylo zajímavý, zkoušeli jsme, jak se k nim vztahovat a tu jeho knížku jsem četl, tak bych měl k nim co říct, ale není to takovým mým prioritním zájmem.
2. Spíše když cítím, že tam pro mě je v tom nějaký význam, tak se tím pak zabývám, přemýšlím nad tím nebo se tím pak zabývám ve vlastní terapii.
3. Někdy se mi o klientech zdá, není to častý, třeba když nad tím přemýšlím nebo nějak pociťuju ten vztah jako těžký, tak se mi v tom snu objeví. Spíše to pak vnímám: „Jak to, že mě tenhle klient tak moc ovlivňuje, že až do toho snu, jakoby že ty hranice posouvá, a jakoby mi leze i do noci“. Takže co to je.
4. Uvědomuji si, že i možná jsem někdy někomu ten sen řekl (klientovi). Ale to jsme měli už určitě dlouhý a pevný vztah, ale jinak nepracuju s tím v kontextu terapie, spíše sám v běžném životě jak to vnímám a jak si to doplňuju.
5. Většinou k tomu klienty nějak nevybízím, že bych je k tomu nějak vyzval nebo je v tom podporoval. Občas se ale stane, že klient nějaký sen přinese a pak se tomu neuzavírám a nechám ho, aby ho vyprávěl a pak s ním pracujeme nebo ne. Buď mi ho řekne jako doplněk toho všeho anebo má přání se s ním nějak zabývat nebo nějak viditelně souvisí s tím, o čem mluví a tak to třeba rozvineme. U psychotiků se nestává, že by ty sny sami často nosili. Tu hranici u nich vnímám jako dynamickou v tu chvíli, často oni sami cítí nějaký strach, nebo odpor a brání se, a ten já respektuji. To je možná důvod proč víc snů přinášejí spíše lidé zdraví, kteří pracují na svém rozvoji, než že by měli vážné potíže. Takže to jsou nejčastěji studenti Gestaltu.
6. Já nevím, jak to mají ostatní, když se tím někdo zabývá, tak se asi stává, že mu lidi ty sny nosí víc, takže je to hodně individuální. Já to pro sebe asi vnímám jako okrajovější, takže dávám přednost tomu dění, co se děje. Tohle je něco odněkud přinesený, ale tím tomu neubírám.
7. Tak asi občas někdy až zřídka, možná by to mohlo být asi 2 až 5%. S někým, kdo hodně sní, to může být třeba 30% až 60%, s někým třeba nula.

8. Tak většinou napřed mě zajímá celkový pocit z toho snu, co to vyvolalo za pocity. Pak co si o tom myslí, co ho k tomu napadá, jestli má nějakou už představu nebo komentář, proč zrovna tohle se mu zdálo nebo co by to mohlo znamenat. Protože leckdo už nějakou myšlenku přináší nebo ji tam doplní a až teprv když tohle vyčerpáme, tak někdy řeknu já třeba svoji fantazii nebo pocit z toho snu, když ho poslouchám. Anebo pak nabízím s ním pracovat identifikačně, to znamená tedy znovu se vrátit d toho snu a být tím člověkem, když to byl on, nebo někým jiným, nebo částma, takže jako bychom tady rozehrávali z toho snu víc postav nebo částí, se kterými se postupně ztotožňuje. Něco bylo výpovědnější a něco ne.
9.
 - a. Někdy klienta nechávám vyprávět sen v přítomném čase, ne vždycky.
 - b. Neverbální techniky používám asi vyjíměčně, jakýsi přehrání, psychodramaticky, nějaké gesto udělat nebo postoj. Spíš vyjíměčně.
 - c. viz. předcházející odpověď
 - d. Vybavuji si, že dialogickou práci jsme dělali, ale také spíše vyjíměčně, když přijde nějaký konflikt nebo dialog postav nebo částí toho snu.
 - e. Dokončení snu asi nepoužívám, imaginací někdy doprovázíme to vyprávění snu, aby si přitom zavřel oči a živě si to představil, ale takové to imaginovat jiný děj, to ne.
 - f. Sny jako zpráva pro jako terapeuta se objevují. Nebo i třeba že to nebylo o mně jako osobě, ale vyskytne se tam třeba něco, nějaké zvíře, nevíme, možná já jsem pro něj v tu chvíli takový byl, mohl jsem to být já, že jsem se k němu v tu chvíli takto vztahoval.
 - g. Chybějící sny, to ne.
10. Tak asi zaměření na to prožívání a ten význam okrajově.
11. Přínosem je, že klient pracuje sám se sebou, se svými obsahama a sám se v sobě učí číst, to znamená hledat v sobě svoje odpovědi a zaměřit se na sebe. Že se neobracíme ven ale můžeme se naučit práci takovou vnitřní. Všimát si sám sebe a toho co se objevuje. Takže taková ta celková orientace. Potom mi to přijde, že je to tvořivá cesta, taková inspirace, oživení. Leckdy klienti přicházejí a mluví o tom v rozpacích. Tak jakoby se za obsah stydí nebo neví, jak se k němu postavit. Tak to je zajímavé dát tomu určitý kredit nebo uznat to, že je to nějaká regulární součást, se kterou někdy válčíme.
12. Co vnímám jako překážku pro sebe je ta mnohovýznamovost snů a to, že lidi se k tomu vztahují jako „co to teda jako je“, že se k tomu vztahují, že chtějí jasnou odpověď. Je pro mě důležitý se k nim od začátku záměrně stavět s údivem a že nevím, co to je. S tím že jsou určitým artefaktem, který nemůžeme ověřit.
13. Těžká otázka, na jednu stranu se mi chce říct, že ne, že je to projev jako jakýkoli jiný psychický, tudíž pojďme s tím pracovat jako s čímkoli jiným a nenechme se tím strašit. Na druhou stranu mi přijde, že to je nějaký nový fenomén, kterým je třeba se zabývat, že nikdy nebudem dost moudří, abychom mohli stihnout všechno, tak

pak si říkám studovat celkově co nejvíc, široké vzdělání a studium a zabývání se tím co nejvíc. Nejdůležitější mi přijde asi spontánní zájem a respekt. A zároveň takové obecnější kvality terapeuta. A to, že sen patří tomu klientovi, nebo že ho tam přináší.

14. Myslím, že jsem se to nikdy neučil. Je otázka jak to vůbec umět. Byl jsem na tom semináři a pak jsem se něco dočetl v literatuře, když jsem studoval psychologii. Jinak myslím, že tam není moc dalšího, jak se tím zabývat. Studium snů není tím, do čeho bych tu energii investoval, takže třeba se tím ještě budu někdy zabývat, třeba po tomhle rozhovoru mě to osloví, ale zatím je to takhle.
15. Možná víc než sny, to co mě zajímá nejvíc v terapii, je zaměření na terapeutickou situaci a na to, co se tam odehrává a co kdo proč dělá. Ať už terapeut nebo klient ... a na to nějak reagovat. Z tohoto pohledu mně přijde zajímavá otázka, proč zrovna tenhle klient má tu potřebu tyhle snu přinášet a řešit, co očekává, co to se mnou dělá a jaký to má výstup v té práci. Takže jaký to má kontext v tu chvíli.

Rozhovor č. 4

1. Samozřejmě, že se mi sny zdají. Já bych řekl, že je to hodně o vztahu, možná jste četla knížku od Martina Járy o snech. Takže analyzovat je nějak jungiánsky, castanedovsky nebo freudovsky, proti tomu jsem trochu zatrpkl, protože to mi nic nepřináší. Pracovat teda spíš s tím kontextem toho setkání, čili je to jako když člověk hledá svůj způsob...
2. Prakticky si sny píšou, mluvím o nich, říkám, co se mi zdálo, ale už nemám takový ten pocit jako dřív, že by mě extra k něčemu inspirovaly nebo že mi otevřely nějakou cestu nebo nějaký to okno, o kterém jsem netušil. Někdy se snažím spojit zkušenost z toho Gestaltu, že všechno, co přichází, má nějakou souvislost s tím polem, ve kterém se to děje, a zkušenost z psychoanalýzy, že to je jenom moje, a s nikým to nemá nic společného. Že to jsou jenom projekce mého vnitřního světa. Čili obě ty věci mi připadají smysluplné a zažívám je.
- 3./4. Takže když mám třeba nějaký erotický sen o svém klientovi tak přemýšlím, jestli je to čistě jenom moje téma a ten sen použil toho člověka jako postavu. Nebo jestli je to nějaký skrytý téma v tom našem vztahu, které ten sen zachycuje a snažím se být otevřený oběma možnostem.
5. Ano. Já jsem přestal pracovat takovou tou dramaturgií nebo účelově takovou tou gestaltovou... Když se objeví ten sen, tak s ním pracuju... když by někdo přinesl ten sen. Taky když mi někdo povídá svůj sen, tak jako chvíli váhám, jestli to mám popotáhnout a jít do toho snu nebo jestli to mám nechat na něm. Jako udělat z toho snu téma nad to reálné setkání, jako kdybych tak řekl: sen, tečka, d'oura... Jako vědět líp než on, že ten sen je speciální a jemu se věnovat. Jsem takovej jako opatrněj nebo otevřenej nebo nerozhodnejš, jestli ten sen bude to důležitý nebo jestli začne povídat něco jinýho. Já se pak snažím propojit ten sen s tím, o čem povídá, jestli to není v něčem stejný.
6. Já pracuju hodně dlouho v opravdu dlouhodobých terapiích. Pak ten sen je jedna epizoda. V tom dlouhodobém horizontu ty sny jsou pro mě spíš takovej obraz o tom, jak těm lidem je nebo co se s nimi děje, spíš než abych si představoval, že skrze ten sen nebo práci s ním se dojde nějakého náhledu. Takže vnímám ty sny jako takový zprávy o té cestě. Třeba sen o tom, jak se topí v bazénu, tak je to nějaká jeho část, co se topí, a když si řekne, že v nějakým vztahu to teďka takhle mám nebo že toho mám tolik, že se nemůžu ani nadechnout, tak mně to přijde jako nějaký jiný typ zprávy o tom. Už nemusím jinak pátrat a můžu se přesunout do toho reálnýho světa a hledat, co můžu udělat pro to, aby to bylo trochu jinak. Čili asi s těmi sny pracuju jak Martin někde píše jako „dopis příteli“, že ten sen říká, co se teď jako děje.
7. Tak bych řekl, že v každém několikatém sezení každý řekne nějaký ten sen. Myslím si taky, že se to v terapii taky nějakým způsobem podporuje, že když někdo přinese nějaký ten sen a když se mu

věnujeme, že příště je větší pravděpodobnost, že se mu bude zase něco zdát a že to zase přinese. Taky zkoumám, jestli to dělá proto, aby mi udělal radost, že mi nosí takový dárky, aby mě to zaujalo apod. Pak jsou takový ty lidi, co se jim toho moc nezdá a jsou překvapení, když jsem něco začne snít. Pak jsou takoví klienti, kteří jsou vyloženě snivý typy, že je to baví, věřej tomu, zajímá je to. Tak bych řekl v průměru každý čtvrtý setkání se setkáváme se sny.

8. Já si představuju, že jsou takový jakoby „levely“ tý bytosti: jedna jako že jsou obrazy, který jsou z různých úrovně toho nevědomí. Gestalt nemá žádnou tu vývojovou teorii, čilo tam jsem si to zkoušel překládat tak, že fixovaný gestalt některý figury je vázán větší energií, než jiný. Čili když jdeme do toho vědomí a člověk drkne do nějaký tý figury, tak si hned uvědomí, že se něco děje, nebo že je nějaký ztuhlejší, že se teda nadechne a tahle figura nějak projde a rozpustí se do pozadí. Jiný figury jsou hodně rezistentní. Když někdo má něco hodně složitýho, nebo vývojově z dětství, z dávna a je to tam hodně takový „utemovaný“, tak si představuju, že je to tam a člověk kolem toho projde a prostě jakoby nic nevidí, že prostě ta figura je tam tak jakoby vrostlá a zarostlá v tom pozadí. Ten snový materiál si pak představuju jako takový výtah nebo pohyb mezi tím vědomím a nevědomím tý bytosti, který může přinášet obrazy nebo informace z různých levelů. Může to přinést obraz o tom, jak jsem svázaný, a může to být takovým tím jednoduchým experimentem nebo jednoduchou prací v Gestaltu, kde ta figura snová je nějak porozuměná a ten význam jakoby přijatej. A pak si myslím, že tam jsou jako figury, když jdu zespoda, který jsou jakoby úplně nesrozumitelný, v archetypálním smyslu, jsou jakoby z dětský mysli. Někdy když pracujeme s nějakýma dětskýma pocitama, tak najednou všechno je velký nebo všichni ty lidi jsou mocný a pracujeme najednou s takovýma pocitama a pohledem tý dětský bytosti, která je malá a všichni ostatní jsou velký. Pocitově je to jinde. I ty pocity jsou nesrozumitelný, úzkostný, paralyzující, jde tedy o zážitek nebo figuru z týchletý dávný doby. Tyhle sny jsou rezistentní vůči těm standardním identifikačním metodám, protože tam je velká propast mezi dospělým uvědoměním a tím dětským pocitem. Čili fakt si myslím, že ten sen je taková zpráva pro mě, kterou já si uchovám. Třeba takovej obraz, když je ten sen omnipotentní, tak si řeknu, ten je asi zdávna, z doby, kdy dítě mělo pocit, že se vše točí okolo něj. Když to budu zkoušet dávat do vědomí, tak to asi nepůjde tak jednoduše, protože tam kolem toho motivu je spousta odporu a emocí a věcí, který ho drží. Pak si spíš ten snovej materiál podržím tak jak si ho představuju, nebo jestli odpovídá něčemu z mých představ, co by to jako mohlo být. Pak ten sen ukazuje spíš na takový naladění toho člověka. Myslím, že důležitý moment v tý terapii je analýza toho, že to co vidíme, vlastně nevidíme. Že vidíme, že nás někdo nenávidí nebo se k nám chová odmítavě a že spousta toho tam v tom poli není, že to jsou naše projektivní zkušenosti z tenkrát. Ty nám nějak komplikují život, protože máme dojem, že nás lidi nemají rádi. Pak si myslím, že ten sen nám může ukázat takovou mapu tady toho základního

nastavení a myslím že zůstává rezistentní tomu přijít do toho vědomí „ein – zwei“. Některý figury si úplně říkají o tu tělesnou a pocitovou integraci a některý říkají: „Když na mě sáhneš, tak si na mně vylámeš zuby nebo ti dám do držky.“ Protože tam je hodně toho vzteku a když se do ní šťouchne takovou tou klasickou „tak buď paryba“... nejde to... Takže jsem opatrnější nad těma emocionálníma obsahama, který v tom můžou být. A říkám, během té terapie není kam spěchat, jako v Gestaltu, kde když se to nestane během toho sezení, tak to je frustrující.

9. a. Přítomný čas využívám hodně hlavně ve skupinách. Já si myslím, že v kontextu nějakého sezení, demonstrace nebo výcviku, tak tam jde o to odnést si nějaký uvědomění, který pak funguje. V tý dlouhodobý individuální terapii vnímáme řekněme běh toho života.
- b. Když se snem pracuju, tak někdy využívám ztvárnění pohybem třeba nebo zvukem .
- c. Hraní rolí už moc nepoužívám.
- d. V období po dokončení výcviku jsem byl hodně tou snovou prací okouzlený. Že sny jsou takovej hodně viditelný fenomén. Když jsou to demonstrace nebo je to ve výcviku, tak je to něco, co je hodně vidět a líbí se to a je to prima. A já jsem pak potom měl ještě dojem, že pod tím je ještě něco důležitějšího... Tyhle snový práce byly pecky, něco se udělalo, všichni z toho byli paf, bulelo se, čili bylo to takový to viditelný kouzlo. Ale prošel jsem si takovou vlnou toho, co se líbí. Spoustu toho, co vám ten sen řekne, zažijete přímo v tom vztahu s tím člověkem, nějak ho vnímáte, nějak si s ním povídáte, nějak ho znáte, čili ten snovej obraz mi jen nějakou jinou obrazovou složkou říká to, jak ho znáte. Spíš než prostředek ho vnímám tedy jako zrcadlo.
- e. Když mi někdo třeba vypravuje nějaký sen, tak vidím, že je to z dávná, a ten člověk mi třeba říká :“Já jsem debil.“ Já bych tam šel s tím člověkem, tam, kde se to stalo, šli bychom tam spolu, do toho kontextu, kdy mu tam někdo říká: „Zlobit je špatný.“ nebo „Když budeš zlobit, já jdu pryč nebo ti říkám, že je na tobě něco debilního.“, tak jako bych měl chuť tam s ním jít, že ta minulost je tady a teď. Říkat: „Podívej se na to, teď jsme tady spolu...“ a držet ho za ruku a „...koukej na tu situaci, tenkrát jak to vzniklo“. A to mi přijde, že je taková polosnová práce. Nejsem úplně přemrštěně optimistický o tom, že by se tam něco extra událo, ale myslím, že je to dobrý kousek, být v té metapozici jako ten dospělej a vidět tam a tam to vzniklo, vidět se jako toho kluka.
- f. Když přinese takový sen (o terapeutovi, pozn.), tak pak přemýšlíme nad tím, jak nám je spolu. Když řekne: „Zdalo se mi o tobě.“ tak je to pro mě stejný jako když řekne: „Je mi teď s tebou takhle...“. Takže fakt mluvíme teďka jako o sobě.
- g. Není to o tom, že nemá sny, ale je to víc, že nemá kontakt se svejma emocema, svou živou částí. Když tam nejsou sny, asi bych si říkal, že ten člověk se nějak bojí, že tam je nějaká ochranná bariéra. Tedy spíš jako zprávu o tomto od klienta.
10. Líbí se mi ta celistvost, že se to jako hraje, že se to jako udělá ve skutečnosti. Zdá se mi, že ty fakt dobrý věci nejdou oddělovat. Ten

zážitek je krásnej, když je celistvej. Jak je ten trojúhelník kognice, emoce, tělo. Takže u snů, když je tam ten prožitek, proces, zároveň jedná, něco se děje a dává tomu nějaký význam, nějak to integruje. Jedno bez druhého těžko.

11. V reálném světě je hodně věcí předvídatelných. Ten sen je pro mě třeba jako tanec. Že člověk neví, jaký pohyb teď udělá nebo jaký udělá ten druhý. Je v něm něco, co všechny překvapí. To, že nemám páru, když začínám pracovat se snem, o čem to bude. Já na začátku nemusím vůbec nic vědět, o co jde, ani s tím nemusím vůbec nic dělat. Takže to, že jsou pro mě překvapivé.
12. To, co jsem říkal, že ten sen je někdy taková nabídka. Matroš pro vyhnutí se tomu co se stane, když si tady sednu proti Vám. Což je v pořádku. Nemám ani ten zážitek, že bych se rozhodl nějaký sen nevynášet ven jen proto, že by byl natolik nebezpečný, to ne. Když je sen hodně ohrožující, není to už nic, co by se stejně nedělo. To, že ho čtvrtí ukazuje stejně na to, je už rozčtvrcený je nebo že se to děje. Ale ano: ten sen může někdy něco otevřít (zejména ve skupinové práci na výcvicích, workshopech apod.) a když tam pak není nikdo, kdo by to ošetřil, tak to může zkomplikovat život.
13. Dobrého terapeuta to baví. Musí ho to bavit, musí být nějak oslovený. Se snama pracujou lidi, který nemaj nějakou úzkost z toho, co přijde. Když jsou zvědaví, nebojej se, když se zajímají.
14. Bylo období, kdy jsem četl Castanedu. Při studiích jsem se zabýval Jungem. Na workshopu jsem pracoval s Ervingem Polsterem, to byla taková má „peak“ událost. Také analytická terapie, kde jsem získal jiný pohled na sen, jako moji projekci do toho prostoru. Že zažívám schopnost toho nevědomí si ty věci vytvořit. A to magický myšlený bych teď už jako zpochybňoval, někdy je pro mě těžko oddělitelný od toho dětského myšlení. Je to jako vývojový období, tam jsem měl takový zlom, že jsem na vše začal koukat jako na projekci svých světů.
15. Je to, jako kdybich se znova vrátil někde, kde jsem dvacet let nebyl a kde jsem vyrůstal. Kus mého profesního života jsem na těch snech vyrůstal.

Rozhovor č. 5

1. Moc si je nepamatuju, ale mám období, kdy ano. Teoreticky si myslím, že se mi zdají stále, ale jsou to takový období, kdy jsem takový citlivější a vnímavější na to a pamatuju si je, a pak období kdy skoro nic.
2. Ne se všemi, ale pokud mi přijdou nějak důležitý a běží mi hlavou, tak se s nimi zabývám sám a nebo si je vezmu do terapie. Často to jsou jen zábavné střípky a o těch si pak se ženou ráno vypravujeme, když jsme doma, tak si je řeknem, nebo i s dětma, tak to jo, ale to asi není práce. Tak si spíš o tom povídáme, ale jak často bych se dostal k nějakému snu, který jako rozebírám, tak to je asi tak jednou za půl roku. Spíš to je v obdobích, kdy se mnou něco děje, kdy mám třeba nějaký trable nebo zase naopak něco hodně příjemného. V tu chvíli jsou ty sny jako vodítko.
3. O klientech, nevzpomínám si. Mám dojem, že někdy, ale úplně vyjímečně, nějaký takový dojem mám, ale minimálně.
4. Do terapie, to ne...
5. Jo ale ne nějak šíleně, když sami začnou mluvit, že se jim něco zdálo nebo že se jim nějaký sen vrací, tak jo, ale přímo že bych měl jako nějakou hlavní metodu, že bych se ptal nebo že bych po tom pátral, ne, prakticky ne. Ale jsou někteří klienti, kde už mám vyzkoušený, že je to někam posune, tak tam už se ptám aktivně. Nebo když to je pro ně důležité, třeba když jsou hodně hlavový a ty sny jim napovídají důležitý věci, tak tam pak se na to ptám asi aktivně, ale jinak spíš vyčkám, až s tím sami přijdou.
6. Váha a důležitost snů je podle mě velká, sny mají váhu a jsou důležité. Takže váhu velkou, ale prostor, který tomu věnuju, tomu vlastně neodpovídá. Mnohem větší prostor zabírají třeba mnohem přízemnější věci, praktičtější, obyčejnější. Ty sny se třeba většinou týkají nějakého přelomového momentu. Když už se objeví, tak to většinou bývá nějaký zlom nebo skok v té terapii .
7. Je to právě jak s kterým klientem, mám to jakoby v repertoáru a záleží na klientovi, který přijde. Někdo prostě přijde a nosí a někdo ne. Ale jako úplně globálně je to třeba 5-10% procent.
8. Ta první rekce, jak o tom přemýšlím, je ten Perlsovský přístup, to je ta projekce. To mně naskočí. Ale myslím si, že od toho jdu, že ten důraz na tohleto pojetí zeslabuju. Že to bylo víc dřív, teď čím dál víc je to takový pojetí spíš jungiánský, že ten sen je fenomén sám o sobě, který nějakým způsobem ukazuje do budoucna. Tím že ty informace nějak utřídí jiným stylem, než jsme zvyklí třídít je v bdělém stavu. Že to je poselství, které ukazuje dopředu a že se tam věci odrážejí nejen na psychologický úrovni, ale i na spirituální, tak to je jeho přesah. Že z toho čistě technického pojetí jako projekce spíš přecházím k takové spirituálnější podstatě. Tohle pojetí, které mě čím dál víc oslovuje, je poselství toho snu v kontextu celého jeho života, v kontextu jeho vztahové o osobní životní historie, jaké dává poselství tenhle sen. Kam ukazuje. Takže jakoby rozšiřuju kontext pohledu na ten sen a rozšiřuji celé

fenomenologické pole a tím i pohled na něj jako na fenomén v tomto poli a jakou roli tam hraje. A ještě to propojuju hodně s tělem. Když se vypráví, tak si všímám, jak tělo reaguje a vnímám, že to tělo je takový další kanál, který vysílá signály, které s tím snem se dost často můžou potencovat.

9. a. Dělán to (přítomný čas) a dělám to taky už míň. Ale myslím si, že to je užitečná metoda. Cílem je zpřítomnit prožitek a prohloubit jednak emoční a jednak tělesné prožívání.
 - b. a c. viz. výše
 - d. Dialogickou práci využívám, ale já sám abych byl v nějaké roli, to ne, to si nevybavuju. Ale někdy klientovi nabídnu spíš ani ne prázdnou židli, ale spíš představu někoho z toho snu a jemu něco říct, mluvit k té postavě, to asi občas jo, ale taky ne moc často. Spíš v situaci, kdy to nepřináší nic nového, když ten sen připadá nějak důležitý klientovi ale vlastně nějak nemůžem přijít na to, co tam je důležitého. Ten dialog může poskytnout nějaký vhled, že se tam ukáže něco nového najednou. Něco co se nedá vymyslet, ale co se musí stát v tom dialogu. Není to jenom prožitek, co přináší, je to navíc nabídnutí jiné perspektivy, když se dívám na ten sen a vyprávím o něm, je to jiné, a když se potom stávám postavou z toho snu a měním perspektivu, mluvím za ni nebo nechám mluvit mezi sebou dvě postavy, tak to vnímám z úplně z jiné perspektivy.
 - e. Imaginace docela ano, zapomněl jsem na ně. Třeba si ten sen představit, jak by šel dál. Není to taky úplně často, ale je to nástroj důležitý. Hrát si s tou představou.
 - f. To docela ano, co to je za zprávu o tom vztahu našem.
 - g. Chybějící sny, takhle asi ne, že by si nepamatoval sen, ale spíš že si řekne: „Zdál se mi sen a vlastně si z něj skoro vůbec nic nepamatuju. Pamatuju si, že se mi zdálo jen něco důležitého, tak to jo.“ Potom přes nějaký dojem z toho snu, buď se ten obsah vynoří anebo jenom z toho, když chybí ten obsah, ale výsledný dojem z toho snu zůstává.
10. Určitě ty první dvě ale přijde mi, že se to jako prolíná. Přijde mi, že napřed jdu, že to jsou takové kroky. Když mi poví ten sen, tak se ho zeptám, jak to má, jak on sám už tomu rozumí, což je základ a pak už pracuju dál a vedu ho k tomu prožitku, čímž se to porozumění nějak jako posune. V tu chvíli je ta procesní práce nejdůležitější ale pak se to vrací zase zpátky k tomu významu, jak tomu jako rozumí. Spíše vyplývá jedno z druhého, těžko to nějak oddělovat. Ta třetí mi přijde taková technická, jakoby z jiné kategorie, moc ne.
11. Jsou takovou zkratkou k tomu vnitřnímu, niternému světu toho klienta. Přináší zvýšení uvědomění klienta na emoční i tělesné rovině.
12. Tak první u běžných klientů z ulice, zda nějak jsou schopni o tom mluvit, je to hodně intimní věc a nějak na to nejsou zvyklí. To je první věc. Takže s tím třeba sami nepřicházejí, i když se jim třeba ty sny zdají. Ne úplně pravidelně, ale jako možnost někdy tuto variantu i sám nabízím.
13. Je nutné, abych se občas zabýval vlastními sny, to je něco, bez čeho to nejde. Tím získávám něco jako úctu k těm snům, když to

sám na sobě vyzkouším, jak jsou moudrý ty sny, tak pak to je předpoklad. A pak si myslím, že nějaká hravost, že ty sny jsou hravá záležitost, že nelze k nim přistupovat nějak technicky a analyzovat je nějak strojově, aby se s tím snem dal vést nějaký dialog, tak člověk musí být hravej.

14. Asi nejvíc na výcviku jsem se to učil, pak jsem byl nějakých speciálních workshopech se snama, literatura taky, gestaltová a i jiná co jsem četl, ale musím říct, že mě to nějak moc nezaujalo, nějaká další pojetí jako analytické.
15. Ne.

Rozhovor č. 6

1. Sny se mi zdají, pamatuju si je krátce. Protože nejsem typ člověka, který je schopen říct, co se mi zdálo. Nemám takové ty sny, které si lidi pamatují roky. Možná mám dva, tři Mám sny, aspoň já to tak vnímám, které jsou velmi blízko tomu, co prožívám. Nemám bohužel, vnímám to jako nějaké ochuzení, nemám fantastické sny, vizionářské sny, to prostě nemám. Ty sny, které já mám, aspoň to tak vnímám, poměrně úzce korespondují s realitou a reálným prožíváním a je to jako velmi blízko realitě. V něčem se tak cítím ochuzená jakoby o nějaký zdroj. Sny tedy jsou, ale málo.
2. Pakliže kdysi jsem byla já v roli klienta, tak jsem vlastně nikdy žádný sen k práci nenabídla, čili já nemám tu zkušenost nějak výraznou, protože tím jak jsou blízko reality tak mi nabízejí nějakou informaci, kterou já mám pocit, že jsem schopná nějak číst. Jakoby korespondují, tím pádem jakoby nebyla příležitost nebo mě nenapadlo přinést sen a pracovat s ním.
3. Zřídka se mi zdá o mých klientech. V tuhleto chvíli si vybavuji jeden fragment snu s jedním klientem, který měl trochu erotický náboj, ale spíše je to zřídka. Není to pro mě běžná praxe. Tehdy jsem to prozkoumávala, co je tam pro mě erotického, jestli tam nehrozí nějaké překročení hranic, on byl v té době sám. Tak tento sen byl pro mě inspirací, abych se na to podívala.
4. Občas s klienty se sny pracuji. Tak jak jsem sen já sama nikdy nenabídla, tak se mi ta práce jakoby líbí, když se na ni dívám zvenčí, přeci jenom je to takový materiál, spíš než abych s ním zacházela nějak dramaticky, to spíš nějak tak vnitřně, mám nějakou jakoby bázeň z té práce se sny .
Klienti mi běžně o svých snech nepovídají. Takže někdy se to tam dostane, tak pak k tomu přistupujeme tím klasickým gestaltovým způsobem, jako projekce jednotlivých částí a práce s tou částí, ve které je nějaká energie. Mám pocit, že k těm věcem, ke kterým bychom se dostali přes sny, že se k nim dostaneme jinými způsoby taky. Ale může to být jenom v tom, že v tom nemám tu erudici a že z toho potom nevytěžím ten potenciál, který je v tom obsažený.
6. Spíše je to pro mě taková trošku popelka v mém inventáři. Když budu upřímná, trošku to mám tak odsunutě, trošku je jako odsouvám, na té povrchní rovině jako něco, co neumím dělat, něco co jako nefunguje.
7. „Vůbec“ není ta odpověď, ale tak zřídka.
8. Co dělám nejčastěji je, že se ptám na ten význam, který má ten sen pro toho klienta. Jak on tomu rozumí, co ho k tomu napadá. Mluvila jsem také o tom Perlovi a hraní rolí...
9. a. Zpřítomňování snu je pro mě nějaký jakoby první krok té práce se snem....Když chci rozvinout ten prožitek u klienta.
b. Ne.
c. viz. výše
d. Dialogickou práci spíše nevyužívám.
e. Dokončování snu nebo jeho příběhu nepoužívám.

f. Ano, klienti přinesli dva takové sny, hodně intimní, v jednom případě jsem s ním byla v posteli a v druhém jsem se s ním milovala. Jeden z těch případů byl opravdu docela dramatický, byl to pacient, který nebyl v mojí skupině, znal mě jen z komunity, vlastně ani nebyl mým standardním klientem. Řekl mi to na chodbě s tím, že neví, co s tím, naložil mi to tak trošku a odešel. V tom druhém případě to bylo standardní, v rámci terapie, pak byl prostor pro to prozkoumávat, jak to má, co to pro něj znamená...

g. Chybějící sny ne.

10. Druhá a třetí jsou mi blízké, ty interpretace mi přijdou zavádějící, možná spíš nevědomky se přitom někdy přistihnu. Možná to někdy dělám, nelíbí se mi to moc, když já tam dodávám to své, protože to uklidňuje, protože aspoň něco mám, ale nemám to na sobě moc ráda, abych tak řekla. Spíš mě přitahuje ten druhý a třetí způsob.
11. Mohu si trochu protiřečit, ale práce se sny pro mě přináší téma, které je živé. I když znám i jiné cesty, jak to udělat. Přináší to rychle, dejme tomu tím, že to řekne ten člověk, tak je okamžitě čeho se chytit.
12. Asi především v té nedostatečné vlastní zkušenosti, i ten fakt že si ty sny nepamatuju, jsou to jen malé fragmenty. A tím pádem já s těmi sny komunikuji méně než někdo, kdo si je pamatuje. Tím pádem je pro mě hodně snadné je odložit i v terapeutické práci. Sen může přinášet různé sdělení, i hodně ohrožující, je potřeba hodně bezpečí, které se na počátku terapie teprve vytváří, takže jistě souvisí předpoklady pro práci i s délkou trvání terapie.
13. Tou dobrou průpravou je ta vlastní zkušenost s prací s vlastními sny. Čili nejsou to zvláštní schopnosti, když za zvláštní schopnost nepovažujeme schopnost snít, pamatovat si ty sny a kontaktovat se s nimi. A to je to, co nemám, tím pádem si to hodně idealizuju. Mám pocit, že to je to potřebné. Doufám, že mě to ještě potká a myslím, že kdybych věnovala těm svým snům více pozornosti, že bych ráda tohleto rozvíjela. Dřív jsem byla v takovém programu, kde se pracovalo se sny, a to jsem měla takové série snů, byly tam takové momenty, byly tam barvy a měla jsem pocit, že jsem do toho tak trochu vstoupila. A můj dojem byl takový, že lidi, kteří mají bohaté sny, mají něco navíc. Je to jenom jejich a nikdo jim to nevezme a je to nějaká scéna, z které se dá čerpat. Nemám třeba barevné sny, jsou spíš černobílé.
14. V Gestalt výcviku určitě poprvé, pak jsem byla ve výcvikové psychoanalytické skupině, tu jsem nedokončila. Tam jsem byla konfrontovaná s tím interpretativním způsobem. Určitým způsobem to na mě způsobilo jako fascinující, jak ten terapeut hned věděl a dokázal pochytat všechny ty významy. Vybavuji si práci, kdy konkrétní situaci ze snu přenesl do skupiny, ptal se, kdo by byla ta dívka ze snu tady, ve skupině, a to mělo pro mě štávu. Když se zapojil ten skupinový proces. Jinak můj dojem z interpretací, v čemž jsem byla v té skupině asi osamocená, byl jako těžká cihla, která dopadá, to „tak to je“. To bylo pro mě nepřijatelné. Bylo zajímavé, že ostatní to tak dogmaticky nebrali, alespoň říkali, že je

to pro ně jako varianta, že to tak může být a nemusí, ale já jsem to vnímala hodně dogmaticky.

15. Ne.

Rozhovor č. 7

1. Sny se mi zdají, mám období, kdy se mi zdají víc a období, kdy se mi zdají míň. To se střídá podle toho, jak jsem naladěná. Teď doznívá takové jakoby bouřlivější období a souvisí to s tím, že ke mně došlo téma smrti. Tak jsem si říkala, že to ke mně přišlo, abych se s tím nějak srovnala nebo tomu byla nějak blíž.
2. Když ty sny přicházejí, tak se na ně zaměřím a mám takovou jakoby zbystřenou pozornost na to, co se objevuje v těch snech a mám pocit, že to pro mě potom má větší smysl to téma, které jsem třeba dřív neuchopila nebo jsem se na něj vykašlala. Takže se snažím nějak to pochopit, proč to přichází.
3. Ne nějak často, ale tu tam se objeví sny, ve kterých se mi zdá o klientech. Bývá to také v kontextu s tím, že to bývá také moje téma, že se tím také zabývám. Také ho řeším, takže jsem v tom více zaangażovaná. Takový sen je pak zajímavější, mám pocit, že mě to jako otevře, že ke mně pak přicházejí nápady, který se týkají toho klienta jako kdyby z jiného světa. Že jsem to nezachytila třeba v té rovině komunikace, ale že třeba tam je nějaké společné téma nebo nějaká společná nit, kterou jsem s tím klientem nějak podprahově vnímala, ale ne v té komunikační rovině. Pak mi to nějak dodatečně docvakne.
4. Je pravděpodobné, že jsem někdy udělala to, že bych takový sen sdílela s klientem a přinesla ho do terapie, ale asi bych s tím zacházela hodně opatrně. Teď si nevzpomínám konkrétně, nemám to úplně zavřený, že bych to jako nesměla, ale asi opatrně.
5. Určitě se sny pracuji. Já to říkám klientům už na první hodině, když společně děláme kontrakt, že ráda pracuju se snama, že v tom vidím smysl a že můžou být přínosný. Kdyby se jim něco zdálo a chtěli s tím pracovat nebo to pro ně bylo nějak významný nebo se nemohli zbavit pocitu, že to má nějaký smysl, tak ať s tím přijdou a že s tím můžeme pracovat. A docela často se ptám rovnou na prvním sezení, jestli se jim něco zdálo a často je to takovej vstupní sen, kterej říká něco, kde se objeví různá očekávání nebo představy ohledně terapie, kde se objeví třeba nějaké pochyby, které souvisí s tou terapií, a to jsou pro mě docela hezké obrazy, co jako můžou očekávat od terapie, čeho se boje.
6. Váha je různá, jak u kterého klienta. Někteří klienti jsou takový snoví a nosí těch snů hodně a sami těmi sny nějak hodně žijou, mají hlubokej vnitřní svět a ty sny ho nějak zachycují, mají tu schopnost vnímat ty symboly a takovým způsobem taky žijou. Třeba to bývají lidi umělecky založený, trošku podivíni, takový hodně zajímavý lidi. Tak s těma třeba i každou hodinu. A někdo třeba jednou za rok má jeden sen, se kterým chce jako pracovat, někdo třeba vůbec nemá sny, je takovej víc obrněnej, tak to tam nevnucuju, když tam moc nejsou ty sny. A pro mě ty klienti kteří mají tohle uvažování, tak jsou pro mě i zajímavější, tak se na ně těším.
7. Tak bych se přikláníla k tomu zřídka až občas někdy (na škále).

8. Když se podívám na nějakou tu strukturu, jak s tím snem pracovat, tak mně přijde nejdřív důležitý se nejdřív podívat na tu objektovou rovinu, potom přejít k té subjektivní, což je spíš takovej jungiánskej přístup. V té práci se symbola určitě hodně čerpám od těch jungiánskejch autorů, potom v té subjektivní rovině je to na úrovni projekcí a práce s nimi. Jako že každá část snu je součástí toho snícího atd., tak to je takový jako trošku klišé, který se objevuje v tom Gestaltu, a mně to připadá trošku jako málo. Já si myslím, že to je strašlivě zjednodušený a myslím si, že někdy, když se to týká druhého člověka a jeho aktuálních vztahů k druhým lidem, tak rvát to do něčeho takovýho je příliš zjednodušující. Taky mi připadá hodně důležitý s těma snama pracovat tak, jak k tomu ten klient sám má tendenci. Třeba když někdo má ty výtvarné sklony a říká: „To je jako bych to namaloval.“, tak mu řeknu, ať to namaluje. Skutečně ti klienti si nacházejí tu svou vlastní cestu, jak s tím snem chtějí pracovat. A někdy na základě toho snu, který klient přinese a my s ním pracujem, se mu zdá další sen, který je podobný, takže to je pak ta série. Červená nit, která se táhne, je to téma. To se tak zvědomí.

K té objektové rovině: když člověk převypráví ten sen s tou jeho atmosférou a emocemi tak se ptám, s čím by to jako mohlo souviset s tím životem jeho současným, nebo co jako v tom životě by mohlo být tím medvědem z toho snu. Je to vlastně takový polarizační uchopení, kdy v tom je ta projekce taky. Je důležitý, aby ten aktuální kontext taky byl nahlédnutej. Nevšímat si té objektové roviny je prohřešek.

9. a. Ukazují se emoce, který s tím má spojené, a když to tak vypráví v přítomném čase, i já se můžu snadněji orientovat v tom snu a můžu snadněji i ty obrazy zachytit. Umožňuje pro oba dva lepší vstup do atmosféry toho snu, která se bez toho přít. času ztratí.
- b. To ztotožňování se je vždycky doprovázeno nějakýma tělesnýma projevy. Často si začnou lidi ty sny zapisovat a vedou si deníček. Já spíš často vycházím z toho, k čemu ten klient sám tenduje.
- c. Hraní rolí je jedna z možností.
- d. Když v tom snu běží nějaký dialog, může se přenést do toho dialogu reálného a může tam dojít k nějakému tomu „aha efektu“.
- e. Když ty sny zůstávají takový znepokojivý nebo když ty sny toho člověka nějak děsí nebo trápí, tak tam se to stejně jako samo zpraví, ale když je ten člověk třeba hodně nějaký úzkostný, tak tam jo. Tam jsem mu třeba nabídla, aby si to dosnil, aby si to dokončil, co ho k tomu ještě napadá, s tím že: „No, a taky to může ještě třeba být jiný příběh...“... že to vlastně není definitivní, že to může mít mnoho různých výstupů.
- f. Klienti jsou hodně opatrný. Třeba s klientama, se kterýma pracuju dlouho, tak ti to přinesou někdy, kde je ten vztah hodně otevřený, ale jinak jsou hodně opatrný na to. Na tom počátku ještě, protože to je takový to první, to je méně nebezpečnější. Až zpětně jsem se takhle dozvěděla, že jsem ve snech hrála nějakou roli, v nějakých těch zlomových momentech.

- g. Když se někomu nic nezdá, tak to nějak okomentuju a necháme to být.
10. Inklinuji k tomu procesovému, ať se to děje tak, jak se to má dít, takový přístup, že já tomu snu jako nerada bráním, nebo nemám právo to usměrňovat, aby to šlo někam jinam než to má jít. Fakt to nechám, ať si to vymele tu cestu vlastní toho klienta a ne, ať to jde podle mých představ. Tak to je moje snaha.
 11. Vypovídají hodně o tom vnitřním světě toho klienta. A ten vnitřní svět mě zajímá mnohem víc než ten vnější .
 12. Asi když ten člověk říká, že se mu ty sny nezdají, tak ho nenutím nějak. A kde bych asi teoreticky měla jako trochu obtíž pracovat se snama nebo kde bych byla hodně opatrná, by byli lidi s takovými sadistickými choutkami nebo takovými deviacema, tak tam bych to moc nepodporovala. Takže i někdy se v těch snech patlat u těch křehčích, že se musí taky opatrně, dojít někam příliš daleko.
 13. Neměl by to být takový ten technik, který se naučí pár technik a pak to mastí. To si myslím, že to je trestuhodný. A myslím si, že ty techniky k tomu svádějí. Zažila jsem třeba taky očekávání ovlivněná nějakým společenským uznáním nebo oceněním, že si někdo myslí, že se naučí pár způsobů a pak to bude používat a vykládat lidem jejich sny a bude to fantastický, a ono to takhle bohužel jde. Je důležitý nějaký respekt k tomu materiálu a i k tomu snícímu, že je to jeho sen a patří jen jemu. A lidé tomu věří, to je podobné jako kartářky, vykladači.
 14. Čtu si o tom a získala jsem to ve výcvicích. Mám kromě Gestaltu ještě SUR a jungiánský. Takže každý se na to dívá trochu jinak. A pak vlastně svoji zkušenost, kdy hovoříme s klientama o jejich snech. Když někdo přijede zajímavej, chodím občas ještě k těm jungiánům. Ale tak si říkám, i když jde člověk na nějakou výstavu, to je to samý, ten obraz ...Nebo vůbec umění, Kafka...Ty symboly okolo nás jsou všude, archetypy, ta inspirace je.
 15. Ty sny jsou lákavé svou mnohovýznamovostí a mnohotvárností, ale co nesnáším jsou takové ty bombastické workshopy na efekt, kdy ty návštěvníci mají tu tendenci ty věci opakovat, vidí tam, jak ten guru něco udělá...A stejně jak nemám ráda ty snáře tak si myslím, že to strašně ubližuje těm snům a téhle rovině lidského bytí. Když takový terapeut, který ty sny má rád a zabývá se tím, dokáže vytěžit třeba 20%, tak takovýhle rychlokvaška třeba 1% a ještě špatně nebo jsou tam obrovský chyby. Myslím, že by měl být mnohem větší respekt k tomu snu a nemělo by se s tím takhle kejklařit.

Rozhovor č. 8

1. Ano, sny se mi zdají, pamatuju si sny. Zdají se mi 3 až 4 za noc, ráno po probuzení si je pamatuji, ale přes den je zapomenu.
2. Se svými sny určitě nepracuju Gestalt způsobem. Záleží jak kdy, někdy se mi něco zdá a pak se to stane, někdy mám sny téměř retrofektivní, když zadržuji některé věci, které předchozího dne zažívám a ne úplně si to uvědomuji, třeba to byly nějaké agresivní impulsy, co si pamatuji naposledy. Nebo když jsem neuspokojil nějaké potřeby. Některým nerozumím samozřejmě, které jsou takové hodně zmatené, a potom jsou sny které odrážejí nějakou vnitřní cestu, kam jdu. ...Přinášejí informace, co se se mnou děje, co procházím a jsou to pro mě důležité informace, podle kterých se řídím, třeba o té retroflexi, o něčem co zadržuji nebo co prožívám a třeba si toho nevšímnu. Nepracuji s nimi systematicky, ale když něco skutečně ve mně rezonuje tak ano a máme takovou nepsanou dohodu s manželkou, že čas od času si o snech popovídáme a dáme si nějaké nápady k tomu.
3. Jestli jsem někdy snil o klientech, bylo to tak maximálně jednou v životě. Ne. Téměř vůbec ne. Vůbec.
4. Ne.
5. Když jsem si to nějak ujasňoval, říkal jsem si, že tak jednou za dva za tři týdny pracuji s jedním klientem na jednom snu. Já mám tedy denně šest klientů takže v tomto poměru je to málo.
6. Téměř to pro mě není moc důležité. Když to porovnáím s ostatními způsoby, jakými pracuji, tak to pro mě není tak důležité. Když si na to dáme čas a je na to příležitost a řekneme si :“Jo, jdeme do toho.“, tak pak to může mít váhu. Určitě hodně těch klientů je z ulice, takže nemají moc zkušeností s terapií , takže než trochu porozumí tomu jazyku a té práci tak, která je hodně specifická, tak to trvá.
7. Já by jsem tipoval 3 – 5 % ze všech terapeutických hodin za měsíc.
8. Když jdu se snem pracovat, tak to má nějakou strukturu. To není, že bych si něco vybral, to má pevnou strukturu. Zajímá vás ta struktura? Jednak mě zajímají sny, které se opakují. Když je to podobný děj snu nebo je to podobné téma. Pak většinou navrhuji, aby to povídal v přítomném čase, aby to byl klasický přítomný čas. Ještě před tím, než k tomu dojde, tak se zajímám o to, jestli ten klient sám tomu přikládá nějaký význam, jestli se v tom nějak vyzná, jestli mu to dává nějaký smysl. A stejně tak se ptám po kontextu, tedy v čem žil, kdy se mu zdál, v jakých souvislostech, dejme to mu ten den nebo ten týden. Co řeší, případně když máme nějakou práci, v rámci které přinese ten sen, takže třeba když půl hodiny na něčem pracuju, tak většinou to dávám do souvislostí s tím, co tam je. Ještě se potom ptám na pocit, který ten sen přinese, třeba to vyprávění přítomnosti. Také po něm chci, aby si uvědomoval, co se ním děje, když ten sen vypravuje, co prožívá. Když mluví, kdy je více živý, kdy je méně živý. Navrhnu vybrat nějaký fragment, který je nejživější, který ho přitahuje, a na tom fragmentu se pracuje nebo klasicky vypíchnu části toho snu nebo nějaké předměty z toho snu a navrhuji zkusit si představit trochu jako hru nebo jako v pohádce,

jako kdybychom teď tady trochu bláznili a mluvili za věci a za lidi. Nějak to zkusí mluvit za ty části s tím, že buď to zastavím a vrátím to, nebo říkám nějaké možnosti, co tam já vidím, co mě napadá.

Co se týká dialogu, dialog mezi částmi snu nedělám téměř vůbec. To už je téměř jakoby velice specifická věc a čas od času to používám jako dialog polarit, dejme tomu, ale dialog v rámci snu myslím si, že jsem nepoužil téměř nikdy v životě.

9. a. viz. výše
b. Neverbální techniky jsem při práci se snem nikdy nevyužil a popravdě jsem to ani nikdy neviděl.
c. viz. výše
d. viz. výše
e. Dokončení, to ne.
f. Jen vyjímečně jsem v průběhu práce součástí snu, anebo jsem, ale nevím o tom. Jen vyjímečně to klienti přinášejí.
g. Když to, že nemá sny, toho klienta zajímá a chce se na ně zaměřit, tak je to možné. Je to spíše o tom, že si ty sny nepamatuje než že by se mu nezdály. Není to často, pracoval jsem s tím.
10. To třetí určitě vůbec. To první 40% , to druhé 60% .
11. Zvyšování uvědomění klienta. Pokud se podaří pracovat na snu víc systematicky a déle, tak ta vyčerpávanost je obecně velkým přínosem pro toho klienta. Nebo možná na práci s konfliktem, na prožitky, práce s tělem.
12. Jednak je to vůbec ten způsob, že lidé nejsou zvyklí vyprávět sny v přítomnosti, ten Gestalt způsob uvažování, to je velké omezení. Většina lidí ano, souhlasí mluvit ještě tak za nějakou část svého těla, to ano, ale mluvit za nějakou věc, to už bývá nepřijatelné. To nejsou schopní se vzít. Identifikace s částmi ale je způsob, který používám vždycky, dialog nepoužívám, toto ano. To, proč s tím nepracuji, moje zkušenost je taková, že není lehké hrát dialog. Takže pokud máme dobrý vztah, dobrý kontakt, delší terapeutickou práci za sebou, dostaneme se k tomu, navrhnu to jako experiment, ano. Ale dejme na tomu na 3., 2., 5. sezení, když bych to klientovi navrhnul, tak to zřejmě neudělá. Připadalo by mu to vzdálené. A ještě ten sen sám o sobě je experiment a ještě další experiment do toho, upřímně, to si myslím, že by bylo moc překonstruované.
13. Tak určitě ty všeobecné kvality terapeuta. Představivost a schopnost zacházet s metaforou, imaginace, ale taky, a to hlavně, nějaká systematictější vlastní zkušenost s prací se svými vlastními sny.
14. Naučil jsem se ji ve výcviku Gestaltu. KIP technika v práci se sny je až někde výše, tam jsem se ještě nedostal, v rámci relaxační symbolické terapie pracuji velmi s tělesnou symbolikou, ale není to úplně se sny, je to spíše taková tělesno verbální práce, takže tam ne. V konstelační práci se systemickými sny, to je pravda a čas od času některý sen u klienta je systemický, kdy je tam nějaká ta dějová linka, která má nějaké ty souvislosti. Gró tvoří Gestalt. Plus nějaké knížky, myslím že Jungova analýza snů, teda ne přímo od Junga. Asi dvakrát jsem se v životě zúčastnil workshopu se sny a tam se použil nějaké techniky práce. Ale vycházím hlavně z toho

Gestalt přístupu. Ale nepracuji, že bych si říkal, teď dělám toto a teď dělám toto, prostě říkám nápady...

15. Já si myslím, že ta moje práce se sny odráží takový ten způsob, jak pracuji se svými sny. Na to jak se mi zdají, tak s nimi velmi málo pracuji. A tak je to i u klientů. Málokdy se aktivně u klientů zajímám, jestli se jim něco zdálo, velmi málo kdy. Když už s tím klienti sami přijdou, tak mě to zaujme, ale já klienty vybízím málokdy.

Rozhovor č. 9

1. Sny se mi zdají, pamatuji si je, pracuji s nimi.
2. Pracuji s nimi docela dost, v individuální terapii se jim taky věnujeme.
- 3.a 4. Když mně se zdá o klientovi, tak potom nepřináším ten sen do terapie. Pak ho zpracovávám, co vlastně nebo koho tam zastupuje ten klient v tom snu. Pak spíš pracuju s tím přenosem nebo protipřenosem.
5. Nedá se říct, že by to byla nějaká značná část tý práce, spíš jako naokraj. Mám pocit, že je jich jenom pár, kterým se hodně zdají, kteří je hodně nosej.
6. Pro mě je důležitá, i když to nějak nezdůrazňuju nahlas, při tý práci. Ale když klient ten sen přináší, tak já mám tu tendenci s tím pracovat. Když je tam ten zájem nebo ta aktivita. Prostřednictvím snu se orientuju v procesu a prožívání toho klienta, já z toho snu čtu, kde ten člověk asi je, krom toho co mi říká.
7. 10 %
8. Určitě tu práci v té první osobě, kdy člověk mluví za sebe jako v přítomnosti, potom v zastoupení těch jednotlivých částí, nejenom jak se tam vidí on sám, ale i v zastoupení těch jednotlivých částí, to kolem něj, co se tam objevuje, aby potom mohlo docházet k nějaké té integraci těch aspektů. Ale musím říct, že od toho už taky nějak ustupuju, že už to není takové tolik experimentální. Spíše dříve jsem takhle pracovala, když se to namane, tak ano. Jinak já používám spíše interpretaci, kdy z toho zkouším udělat nějaký ten význam, aby si toho ten člověk všimnul, abysme to prozkoumali, jestli tady něco je nebo jestli jsem třeba vedle. Zjistím, jestli se mu třeba ten sen zdál trochu jinak, než jak já jsem ho viděla. Vlastně s interpretacemi zacházím jako s hypotézami a to myslím v současné době je asi to gró, spíš než nějaká experimentální práce. Od toho způsobu (hraní rolí, pozn.) jsem taknějak postupně ustoupila jak od nějakých těch dalších k nějaké té přirozenější práci, ale tady u těch hypotéz to určitě zůstávám.
9. a. Viz. výše.
b. V souvislosti se snem málo, spíš to dělám jindy ale při tom snu, když tam třeba převládá jenom pocit nad nějakým obsahem, tak tam potom si myslím, že práce s tělem, nějaké to neverbální vyjádření těch emocí, když to člověk nedokáže nějak uchopit, tak tam to třeba jo, ale že bych to nějak moc spojovala se snem, tak to ne. Takže spíš pro dotvarování té figury, která není nějak jasná, aby to bylo jasnější.
c. a d. Dělám to méně v té souvislosti s tím snem. Jak je těch snů málo, tak bych spíš zůstávala u těch hypotéz a možná u toho neverbálního, ale že bychom nějak pracovali s rolemi nebo s hraním rolí, tak to moc ne. Třeba potom co se děje s těmi emocemi, když tu hypotézu nabídnu. To, co mě možná přivedlo k opuštění těchto klasických metod je možná hlavně to, že mě to nebaví, možná to nebaví ani klienty. Nebo to možná dřív bavilo spíš

mě, když jsem je takhle vedla. Teď mám dojem, že je pak do něčeho tlačím a nutím a pak šokuju a obtěžuju a já to takhle tak úplně nechci. Spíš potřebuju, aby se to nějak přirozeně vrbilo podle jejich tempa, než abych je já vystavovala nějakým léčivým zážitkům.

e. Dokončování ne, protože by mi to přišlo jako manipulace. Jako že tam dávám něco, co sen neudělal, takže douzavírat téma hypotézama, že se na to naváže tím přemýšlením v přítomnosti, co k tomu toho člověka ještě napadá. A to je asi to uzavírání toho snu, ale že bych se snažila nějak to uzavřít, nějak odčarovat, přeměnit, tak to ne. To by mě přišlo i tak, že ten sen jsem jakoby zradila. Kdybych pracovala s dětmi, tak jako takový pochování, kdyby měly hodně můry, tak to možná.

f. Jsou to sny pro mě jakoby výraznější, tak se před nimi mám trochu jako na pozoru, co se to mezi námi děje. Proč až do snu, proč zrovna takhle, spíš je to pro mě zprávou o tom, jak to vlastně se mnou má. Jako konstatování, jako informaci.

g. Určitě, to je časté, že začátku terapie přicházejí, že si je nepamatují, potom už si je začínají postupně pamatovat. Je to pro mě orientace, když si je nepamatuje, že do nějakých těch pater nevědomí zatím nemůžeme, je to pro mě taková jako opatrnost, abych tam moc nestrkala ruce nějak příliš rychle. Třeba se stává, že se jim dlouhou dobu nic nezdá, a pak najednou něco vypluje a přicházejí strašně radostný, že se jim ty sny zdají. Takže je to tak, že jsou za ně rádi, samozřejmě někdy taky ne. Já je tady taky vítám.

10. Třetí vůbec a jednička a dvojka, nevím jestli se k něčemu musím klonit, spíš jedničku i dvojku, takže nějaká myšlenka a nápad a zároveň nějaký rozvoj procesuální toho nápadu.
11. Cením si, když je klienti přinášejí, cením si i svých snů. Připadá mi, že to jsou nějaké jakoby stavební kameny a když se podaří ten sen nějak rozklíčovat, aby si ten člověk odnesl nějaké jako uvědomění, tak to je podpora pro něj, že začíná věřit, že něco takového jako ten duševní život opravdu je. V tomto rozvoji toho prožívání a uvědomování, v té schopnosti moct prožít sebe, mám pocit, že se těmi sny uvolňují ty emoce, které jsou třeba dlouho uzavřeny. Takže mám pocit, že ten prožitek jakoby někdy léčí. Když někdo třeba říká: „To jsou blbosti, to jsou je náhodně poskládaný střípky, který nemá smysl.“, tak je to takový schovávání toho člověka v sobě, tak jako se schovávají ty sny a jejich obsahy, schovává se i ten člověk v sobě, že není vidět. Schovává se sám před sebou a i před ostatními.
12. Asi v tom vzdělání, že nejsem vzdělaná tak, jak bych potřebovala, abych nad tím mohla uvažovat třeba ještě nějak jinak, jako třeba archetypálně, v rovině toho kolektivního nevědomí a ty báje a pověsti, abych měla takový ten pohled, v čem se lidi shodují. Tak tady vidím, že bych pro sebe potřebovala takový ten hlubší záběr. Když se ty sny lidem nezdají, tak mi to nepřipadá jako překážka, prostě je to tak, že mě tam ten člověk zatím nepustí, ale tak to má a je to v pořádku. Ani to odmítání nebo ten odpor, když během toho

procesu proti tomu uvědomění jdou, jsou pro mě informativní, nejsou pro mě překážkou.

13. Určitě nějakou fantazii a obrazotvornost, aby měl bohatou emoční výbavu, aby si dokázal představit ten prožitek toho druhého člověka, taky je skvělý, když rozumí svým snům. Nebo rozumí tak, že na sobě pracuje. Ty své zkušenosti jsou potřeba, člověk je potřebuje pro práci se sny asi nejvíc. To, aby mu stálo za to si ty sny pamatovat a nějak s nimi pracovat. Aby nebyl jako výkladový snář, protože to je blbost.
14. Určitě na Gestaltu na výcviku, tam jsme se snům věnovali dost a vycházím z toho do dneška. No a pak ve vlastní individuální terapii, ten vlastní rozvoj. To je asi vše, že bych si nějak četla o snech, to ani ne, to mi asi teď chybí. Svou zkušenost, představivost, svou empatii.
15. Asi jak jsem říkala na začátku, o tom přítomném času, tak jako nevlastnější mi je používání těch hypotéz a potom využívám ten přítomný čas. Asi je to takový analytický pohled skloubený s Gestaltem, našli bychom tam i Rogerse a jungiány...

Rozhovor č. 10

1. / 2. Takže jakmile se mi zdá nějaký sen, který mi uvízne, tak přemýšlím, co aktuálně v mém životě znamená, co odráží. Také s manželem je sdílíme, někdy, záleží podle závažnosti. Pokud to není nějaký sen, který nějak výrazně uvíznul, tak to jenom prolítnu.
3. O klientech se mi zdá málo. Ale když jsem pracovala s dětmi, když jsem vedla skupinu, tak to byly nejčastější sny, těch jsem měla hodně moc, tam jsem byla hodně silně emočně a vnitřně zaangažovaná... Takže s dětmi jsem měla spoustu snů, s dospělými minimálně. Jestli jeden dva, teď si nevybavuju žádný.
4. Zacházím s nimi stejně jako se všemi snami, vnímám je, jako si je vysvětluju. Do terapie to nepřináším.
5. Jsou klienti, kteří k tomu mají hodně blízko a vnímají je jako důležitý a je po ně taková práce na té metaforické rovině blízká, stejně jako mně, takže to je pak takový podobný typ klientů a ta práce se sny je pak pro ně něco, co dělají rádi, iniciativně je přinášejí. A pak je takový typ klientů, se kterými se k tomu vůbec ani jednou nedostaneme. Anebo na to vůbec nepřijde řeč anebo to vyzkoušíme, ale vůbec jim to nesedne. Takže to jsou takové tři typy klientů.
6. Je to jeden z nástrojů, který je různě důležitý u různých klientů, ale vnímám to stejně důležitý jako jsou kanály jako tělo, emoce, jako je práce s jazykem, jako se symbolama s metaforama. Je to kanál stejně důležitý jako ostatní kanály. Pro někoho je blízký, je pro něj prioritní, potom je pro něho důležitější, u někoho to není důležitý. Obecně to ale považuju za důležitá kanál, který přináší něco, co jiné kanály nepřinášejí.
7. Můžu říct, že je to asi polovina klientů, se kterými se ke snům v terapii vůbec nedostaneme ani jednou, prostě nikdy. Pak je třeba čtvrtina, se kterými to třeba jednou ochutnáme a jim to třeba nezachutná nebo jim to nesedne zrovna a pak už se k tomu nedostanem. A pak je ta čtvrtina, které to opravdu sedne, tam je to fakt cenný kanál, povede se to, opravdu to naplní to, co potřebujou v tu chvíli, a pak to opakujeme. Třeba když si vezmu nejčastější využití, napadá mě klientka, která strašně ráda pracovala se sny, byla to filozofka, hodně měla rozvinutou fantazii, s ní jsme pracovaly tak 10x 15x, což vnímám jako mnoho, to je extrém. A možná je důležitý, že já s klienty pracuju průměrně rok, takže během toho roku. A je to teda tak, že oni s tím přicházejí, aniž bych se já iniciativně ptala jestli se jim něco zdálo, spíš oni to zkusí a přinesou a pak už jsou iniciativní i dál sami v tom přinášení.
8. Hodně takovým tradičním způsobem, jak jsem se to naučila. Myslím, že podstata je dostat sen sem, tedy do přítomnosti. Do tady a teď a vlastně pak už se to rozvíjí tak, jak se rozvíjí třeba rozhovor nebo jakákoliv práce, jakoby čekáme na vynoření nějaké figury. Někdy stačí sen říct a ještě ani ne v přítomnosti a už v tom průběhu vyprávění dochází k určitému zvědomění toho, co se děje, už jenom třeba ten pocit, který se objeví je určitou figurou, se kterou

pracujeme. To je jedna z možností. A stačí třeba opravdu jen ten sen zmínit. Nebo pocit po probuzení. Někdy opravdu jdeme celou tou terapeutickou prací se snem a jeho částmi, když se třeba nic neobjeví, takovou tou trochu ukázkovou prací, ale ne vždy je to nutné. Hodně je to vlastně o tom, kdy se vlastně vynoří ta figura a ty jednotlivé části jsou prostředkem k tomu důležitému, o čem to je.

9.
 - a. Přítomný čas používám s klienty v každém případě.
 - b. Spíš to vnímám, že neverbální techniku využiji jako jiný kanál, práci se snem propojuji málokdy s další technikou, myslím, že ta práce už je dostatečně bohatá pro to, že z toho můžeme něco vytěžit a přejít k práci na tom, co je důležitý. Neverbální techniky používám spíš když to ještě není zcela zřejmé, co je tím podstatným tématem, co se rýsuje. Možná je otázka, co jsou neverbální techniky, na tělo se zaměřujeme, dostat to do těla, jako třeba „Kde to cítíš v těle?“ , tak to určitě, to je součástí. Ale třeba přechod k tomu, aby to namaloval, tak to málokdy. Dramaterapie jako zvýraznění určitých gest určitě, protože to se projeví v těle a to je součástí, to určitě. Jinak si nevybavuji. Ten sen je většinou dostatečně bohatý na podněty, takže většinou postačuje zůstat u něj.
 - c. Pokud ještě není jasná ta hlavní figura, hraní rolí je jeden z kroků, který určitě funguje a proto ho pak využívám. Vybírám pak ten aspekt, který je smysluplný, který mě nejvíc láká, který má největší náboj v rámci toho snu. Pak se někdy dostáváme taky do hraní rolí jako spolu. Když se tam objeví nějaká důležitá postava, kterou si ten klient zahraje jako se mnou v dialogu nebo já se jí na chvíli stanu.
 - d. Viz. výše
 - e. Ráda pracuju někdy jako s přetvořením, dosněním, změnou toho, co tam ten člověk zažil, převedení, vyzkoušením někdy změny té reality, vstupu do ní: „Zkus to zahrát jinak“, vyzkoušet, když je ta reality jiná.
 - f. Nikdy jsem nepromyslela se snem, který by klient přinesl s tím , že se mu to zdálo o nás a že by se mu to zdálo významné s tím pracovat. Ale určitě několikrát jsem slyšela zmínku o tom. Většinou to bylo tak, že jsme zkoumali, co jsem pro ně znamenala a co pro ně ta terapie znamená v životě. Taková nejčastější podoba, jak jsme s tím zacházeli, byla podoba podpory a že za mnou stojíte, za tím co já potřebuju. Ale nikdy si nepamatuju, že by to byla nějaká intenzivnější práce.
 - g. Chybějící sny, ne.
10. Myslím, že nějak je tam přítomný všechno, s tím že primární je prožitek, to, co se pro toho konkrétního člověka děje v tom snu, skrze ten sen, co se teď děje. Takže to určitě je primární, na prvním místě. Takže co klient a sen, jaký je jeho prožitek ze snu. No a pak dokončení, v podstatě to je něco, skrze co k tomu prožitku často dojdeme. Dokončení je důležité jako nějaká korektivní zkušenost, která je přenositelná do života a je důležité, aby si to zažil jinak. Ale to už jsou spíš nástroje pro ten proces, jak běží. Zabýváme se i obsahem, ale první a poslední je vždycky proces a prožitek.

11. Limity pro lidi, kterým to nic neříká tato rovina, iracionální nebo neuchopitelná. Tento jazyk je pro ně třeba příliš ohrožující, určitě to je základní limit.
12. Je to kanál, který je nenahraditelný v podstatě. Je to snová, metaforická rovina života klientů, myslím si, že pokud člověk žije ten běžný život, tak se k této rovině moc často nedostává. K takové rovině odstup, obrazů, od toho co zažívám, co se mi děje. Že jinak moc nemáme příležitostí, jak se k tomu dostat. Takže tím si myslím, že je to vzácná rovina, která je fakt důležitá, třeba pro některý klienty.
13. Vlastní zkušenost s tím, že pro něj sny něco znamenají, že jsou pozitivní, že je respektuju jako nějakou zdravu, přirozenou součást, vlastní zkušenosti s tím, že stojí za to se jim věnovat .
14. Takové to metodologické zázemí jsem získala ve výcviku, určitě. Jinak mě zajímal třeba jungiánský výklad snů, to spíš co se týče obsahů, ale co se týče procesu a metodologie, tak spíš ten výcvik, a to mě vybavilo dostatečně. A také kontakt s každým tím klientem a jeho snem, který je jedinečný, úplně jiný.
15. Ne.

Rozhovor č. 11

1. Můj postoj ke snům je kladný. Uvědomuju si, když jste mě oslovila a začala jsem přemýšlet trošku nad těmi sny, jak je to takové trošku...vyžaduje to určitý čas a zastavení. Když je hodně té práce vnější a povinnosti, uvědomuju si, že na ty sny si třeba neudělám čas. Je pravda, že když se člověk trochu na to zaměřil od té doby, co jste mě oslovila, tak se mi začaly ty sny zase trochu zdát. Docela ráda se, když se mi takhle něco zdá, nad tím zamyslím. Tenkrát, ještě v rámci toho výcviku, jsem absolvovala takovou skupinu pro práci se sny s Martinem Járou, jehož jsem četla i knížku. Tak to byl docela dobrý základ pro to s tím pracovat.
2. Když se mi zdá nějaký sen, který se mi zdá být nějak důležitý nebo kde zachytím nějakou stopu, tak se snažím ten čas tomu věnovat. Abych si ten sen vybavila, co to bylo. Nebo třeba s mužem, když si vyprávíme ten sen, tak se snažím v tom najít nějaký osobní význam.
3. O klientech se mi až tak nezdá, spíše ojediněle. Zdají se mi sny o práci, respektive když studenti vyprávějí o tom, jak jsou vytížení před zkouškami... Jsou to vlastně noční můry, které studenti mají, pak i já mám sen, který se opakuje, že prostě nemám udělanou jednu ze státních zkoušek. Já jsem tedy lékař odborným vzděláním, takže mám před sebou ještě zkoušku, abych dohnala tu internu. Takže to jsou sny, které se mi v té souvislosti opakují, ale abych měla sny o konkrétních klientech, tak to ne.
4. Spíše ne, není na to ani prostor.
5. Občas s těmi dlouhodobými klienty, když přinesou nějaký sen, nějak je k tomu sama nevyzývám, ale někdy když k tomu dojde, tak se na to zaměříme.
6. Pro mě není natolik důležitá v praxi, protože se studenty na to není tolik prostoru ani času, většinou jde spíš o krizovou intervenci.
7. Řekla bych asi spíš zřídka.
8. Tak to první je to převyprávění toho snu, takže nejdřív nechám klienty, aby ho přinesly, požádám, aby převyprávěli ten sen. Během toho, když vyprávějí, je žádám, aby pozorovali a všímali si pocitů, které se u nich během vyprávění objeví. Pak se na ten sen snažím podívat jako na celek a vypíchnout z něj něco, co třeba pro ty klienty je důležité, co je nějak přitáhne nebo osloví, nějaká část toho, která pro ně něco znamená nebo je nějak osloví. Která vyvolává třeba nějaký strach nebo úzkost. A pak se snažím povzbudit klienty k tomu, aby si v tom našli nějaký svůj význam. Co by to třeba mohlo být v reálném životě.
9. a. Při vypravování je vybízím k tomu, aby sen vyprávěli v přítomném čase.
b. Z neverbálních technik využívám spíše to kreslení, když se klientovi nedaří ten sen popsat, nějak se mu špatně s těmi slovy zachází.
c. Tuhle tradiční metodu spíše nevyžívám.

- d. Tohle spíš než ve snu, když se objeví nějaké postavy...tak se někdy stává, že z toho snu přejdeme spíše do reality.
- e. Dokončování snu, to jsem nevyužila.
- f. Teď si nevzpomínám.
- g. Chybějící sny, s tím nepracujeme.
10. Ta práce jako taková se celá odvíjí od toho procesu a tedy i prožitku, ale na začátku, tam se vždycky zajímám o ten význam, jaký ten sen může mít pro toho klienta. Pak se může stát, že se rozběhnou nějaké procesy, ten klient to začne prožívat, objeví se emoce a s tím už bych pak pracovala dál. Určitě tyhle dvě složky. Velký význam tam má ten proces, díky němu se můžeme dostat dál.
11. Přínos bych viděla v takovém prohloubení té psychotherapeutické práce, toho celého procesu, jako bychom se dotýkali něčeho niterného, hlubokého, toho vnitřního prožívání. I když se k tomu dostaneme, tak myslím, že to svědčí i o nějaké důvěře třeba ke mně, že mně to vůbec začne vyprávět a je ochotný třeba i na tom nějak dál pracovat, taky bych to oceňovala jako vstupenku k nějaké hlubší práci.
12. Tak jak jsem říkala, já pracuji spíše s takovým krátkodobějším poradenstvím s takovými těmi věcmi, které ty studenty momentálně pálí, jako otázky zvládání stresu a podobně, tam není tolik toho prostoru zabývat se těmi niternými věcmi, tam spíš řešíme takové ty akutní věci, pohybujeme se více v té realitě a ten sen spíše potřebuje ten prostor a možnost se zastavit. Takže je důležitý čas a to zaměření na ně a ty studenti, když ráno vstanou, ani se nenasnídají a běží do školy plnit si ty věci a povinnosti, tak tam už nezbyvá moc toho prostoru pro nějakou další snovou práci. No a pak je to otázka toho zaměření, kdybych já se tímhle směrem třeba víc ubírala, tak snad by se to možná i změnilo, třeba by se i ti uspěchaní studenti třeba více zastavili...Takže my se tady věnujeme hlavně těm nočním můrám, když to toho studenta nějak hodně osloví, tak ho přinesou a pak se mu tady věnujeme.
13. Měl by mít tu ochotu a čas s tím pracovat a to nastavení na zkoumání toho nitra a toho obsahu toho snu. Takže k tomu je potřeba to zaměření, ten čas a trpělivost. Věnovat se tomu, studovat třeba ty snové otázky, takže je to i o osobním zájmu a odhodlání.
14. Se sny jsem se poprvé potkala ještě než jsem nastoupila do výcviku, tehdy jsem absolvovala dvě ženské skupiny, které byly obě zaměřené na tu gestaltovou práci, takže už tam jsme pracovaly hodně se sny. Pak mě oslovila asi nejmíc ta „Skupina ve snu“ s Martinem Járrou, která trvala asi půl roku. To byl takový blok, bylo to asi před sedmi lety, myslím si, že to byla taková hodně intenzivní práce, takže v té jeho knížce jsou popsány takové ty hlavní přístupy, kterými jsme tam i my procházeli. Ta práce se sny jako kompenzace, asociace, retroflexe apod. Objevilo se tam opravdu hodně těch snů v té skupině a bylo to pro mě hodně obohacující jak osobně, tak po té pracovní stránce. Mám dojem, že tak jak jsem s

tím sama experimentovala a zkoušela si tu práci sama na sobě, tak to i více přicházelo v práci s klienty.

15. Uvědomila jsem si, tím jak jste mě oslovila, že bych si třeba zase mohla najít čas a ráda se k tomu třeba zase vrátila, že to bylo fajn.